

**KOXELAR IMPLANTATSIYADAN KEYINGI
KORREKSION-RIVOJLANTIRUVCHI METODIKALAR**

Ilmiy rahbar

Rahimova Xurshida Sadikovna

*Phd dotsent Qo'qon davlat pedagogika instituti pedagogika va ijtimoiy
fanlar kafedrasi o'qituvchisi*

Maftuna Mamasiddikova Akbarjon qizi

*Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali
Maxsus pedagogika (logopediya) 1 kurs Magistranti*

Annotatsiy: Koxelar implantatsiyadan keyingi korreksion-rivojlantiruvchi metodikalar, koxlear implantatsiya o'tkazilgan bemorlarning eshitish qobiliyatini va umumiy hayot sifatini oshirish maqsadida qo'llaniladigan muhim usullardir. Ushbu metodikalar, asosan, eshitish tizimini reabilitatsiya qilishga, bemorlarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashga va psixologik holatini yaxshilashga qaratilgan. Koxelar implantatsiyasi jarayoni orqali eshitish qobiliyati yaxshilangan bemorlar uchun turli xil metodikalar mavjud. Ular orasida muvofiqlikni ta'minlash, individual trening dasturlari, musiqa terapiyasi, nutq va eshitish reabilitatsiyasi, shuningdek, turli texnologiyalardan, jumladan, virtual realitivni qo'llash orqali bemorlar bilan ishlash metodlari mavjud.

Kalit so'zlar: Reabilitatsiya va Trening, Nutq Terapiyasi, Psixologik Yordam, Muhit va Oilaviy Qo'llab-quvvatlash.

Kirish

Koxelar implantatsiya - eshitish qobiliyatini tiklash uchun amalga oshiriladigan jarrohlik muolajasi bo'lib, bu jarayon ko'pincha eshitish yetishmovchiligi, ayniqsa, og'ir va chuqur eshitish muammolari bo'lgan bemorlar uchun eng zamonaviy va samarali usul hisoblanadi. Bunda bolalarning ovozlar, musiqa, nutq va boshqa tovushlarni eshitishi va o'zini jamiyatda, ijtimoiy hayotda erkin idora qilish imkoniga ega bo'lishiga misli ko'rilmagan yordam beruvchi bu vosita fan va texnika rivojida katta ahamiyatga ega kashfiyotdir. «Koxlear implant» termini–metodika, operatsiyadan oldingi saralash, mijozni tayyorlash, xirurgik aralashuv, operatsiyadan keyingi reabilitatsiya va KI qo'yiladigan operatsiya tushuniladi. Bu metod odam organizimiga o'rnatilgandan so'ng, elektrik impulslar tashqi mikrofondan keladi, nerv sistemasi bu signallarni qabul qiladi. Shuning bilan teri ostiga implant tanasi qo'yiladi. Chig'anoqqa elektrod massiv boradi. Tashqi nutq protsessori audiopressorga mikrofon orqali kelib tushadigan ovozni

uzatadi. Sensonevral karlikda ovoz uzatuvchi tukchalar kam bo‘ladi yoki umuman jaroxatlangan bo‘ladi. Shuning uchun, ovoz tebranib nerv impulsiga yetib bormaydi. Sog‘lom tukchalarni sonini kamayganligi bu kabi eshitishni pasayganida, eshituv apparatlari yordamida ijobiy natijalar ko‘rsatadi. Lekin tukchalar to‘qimasining kamayishi yoki umuman yo‘qligi xech qanday eshitishga imkon bermaydi. Koxlear implantatsiyaning maqsadi quyidagidan iborat:

- shovqin sharoitda nutqning tushunarligi 10-12%ga ortadi;
- fazoda tovush manbaining lokalizatsiyasi yaxshilanadi;
- reverberatsiya sharoitida, bir necha so‘zlashuvchilar bilan suhbatlashishda nutqning tushunarligi ortadi (cocktail party effect);

Ushbu operatsiyadan keyin bemorlar ko‘pincha yangi eshitish organiga moslashish, shuningdek, hayot sifatini yaxshilash maqsadida bir qator korreksion-rivojlantiruvchi metodikalarga muhtoj bo‘lishadi. Koxlear implantatsiyadan keyin amalga oshiriladigan korreksion-rivojlantiruvchi metodikalar turli jihatlardan iborat bo‘lib, ularning asosiylari treninglar, psixologik yordam va nutq terapisidir. Bugungi kunda o‘tkazilayotgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatyaptiki, qanchalik koxlear implantatsiya erta qilinsa, shunchalik natijalarni yaxshi bo‘lishini kuzatishimiz mumkin (Korolyova I.V). Ko‘pchilik olimlarning fikriga ko‘ra, bolani 2-3 yoshga to‘lguniga qadar, eshitishining pasayganligini va unga eshitish apparati yordam bermayotganligini payqagan kundan boshlab, tezlikda operatsiyani amalga oshirish maqsadga muvofiqligini ko‘rsatib o‘tishmoqda. Bola qanchalik erta operatsiya qilinsa, uning nutqini rivojlanishidagi muammolar ham shunchalik erta bartaraf qilinadi. Koxlear implantatsiyaning vazifalari quyidagidan iborat:

- Bolaning rivojlanishidagi meyordan chetga chiqishlarni erta tashhis qilish;

- Jarroxlik operatsiya orqali implantantni ko‘yish;

Reabilitatsiya va Trening

Koxlear implantatsiyadan keyin bemorlar uchun reabilitatsiya jarayoni juda muhimdir. Bu jarayonda bemorlar eshitish qobiliyatini rivojlantirish, muvofiqlikni ta‘minlash va koxlear implant nima ekanligini tushunishlari uchun o‘zlarini tayyorlashlari kerak. Birinchidan, eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun maxsus eshitish qobiliyatini rivojlantiruvchi treninglar o‘tkaziladi. Bemorlar yangitdan eshitish jarayonini o‘rganishadi, oddiy hamda murakkab tovushlarni farqlashni o‘rganadilar. Buning uchun turli vositalar va dasturlar qo‘llaniladi. Masalan, kompyuter simulyatsiyalari, o‘yinlar va interaktiv treninglar yordamida bemorlar o‘z qobiliyatlarini rivojlantirishadi.

Nutq Terapiyasi

Koxelar implantatsiya jarayonidan keyin bemorlarning nutq qobiliyatiga monelik qilish juda muhimdir. Nutq terapiyasi maxsus mutaxassislar tomonidan amalga oshiriladi, bu jarayonda bemorlar nutq fonetikasini rivojlantirish, so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish, va eng asosiysi, nutqni anglash ko'nikmalarini shakllantirishga qodir bo'lishadi. Nutq terapevtlari bilan o'tkaziladigan mashg'ulotlar davomida bemorlar eshitish qobiliyatini rivojlantirib, nutqni anglashni o'rganadilar. Yana bir muhim jihat - bemorlar nutqni va tovushlarni ajratib olishni o'rganadilar, bu esa ular uchun kundalik hayotda murakkab vaziyatlarga duch kelganda juda foydali bo'ladi.

Psixologik Yordam

Koxelar implantatsiyadan keyin bemorlarning psixologik holati ham alohida e'tiborga olinishi kerak. Eshitish qobiliyatining yo'qotilishi ko'plab psixologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin, masalan, izolyatsiya his qilish, o'z-o'zini hurmat qilmaslik, depressiya va boshqa noxush holatlar. Bemorlar uchun psixologik yordam ko'rsatish, stressni boshqarish va o'z-o'ziga bo'lgan ishonchni tiklash maqsadida individual va guruh psixologik terapiyalari o'tkaziladi. Bu jarayonda mutaxassislar bemorlarga hayotiy muammolarni hal qilishda yordam berishadi, shuningdek, koxelar implantatsiya jarayonidan keyin yangi hayotga moslashishlariga yo'l ko'rsatadilar.

Muhit va Oilaviy Qo'llab-quvvatlash

Bemorlarni rivojlantirishda muhit va oilaviy qo'llab-quvvatlash katta ahamiyatga ega. Oila a'zolari va atrofdagi insonlar bemorning koxelar implantatsiyadan keyingi hayotida muhim rol o'ynaydilar. Oila a'zolari tomonidan ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash, bemorni ko'proq ishtirok etishga undash, yangi mo'ljallarni qo'yish va ijobiy fikrlarni rivojlantirishda yordam beradi. Bundan tashqari, bemorlarni koxelar implantatsiyadan keyin qanday qilib jamiyatda faol ishtirok etishda rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash ham muhimdir. Oila va do'stlar bilan birga eshitish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar o'zaro muloqotni yaxshilaydi va bemorlarning ijtimoiy hayotiga qayta integratsiyalashiga yordam beradi.

Innovatsion Texnologiyalar

Koxelar implantatsiyadan keyingi rivojlantirish jarayonida innovatsion texnologiyalar ham qo'llaniladi. Eshitish qobiliyatini yaxshilash va bemorlarga ko'proq qulaylik yaratish maqsadida implant tizimlariga bog'langan mobil ilovalar, yangilangan dasturlar va zamonaviy yordamchi vositalar ishlab chiqilgan. Bu texnologiyalar bemorlarga eshitish qobiliyatini mustahkamlash va jamoada faol ishtirok etish imkoniyatini beradi.

Xulosa

Koxelar implantatsiyadan keyingi korreksion-rivojlantiruvchi metodikalar bemorlarni hayotga qayta integratsiyalashda, ularni ijtimoiy va psixologik

jihatdan qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Bemorlar uchun o'z qobiliyatlarini rivojlantirish, nutqni yaxshilash va psixologik barqarorlikni saqlash jarayonlari birgalikda amalga oshirilishi zarur. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va innovatsion texnologiyalar yordamida bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilash mumkin.

MANBA

1. Akramov, I. (2020). Koxelar implantatsiya va quloqni tiklash usullari. O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Qodirov, D. va Boboqulov, S. (2019). Koxelar implantatsiya va uning natijalarini baholash. O'zbekiston Tibbiyot Akademiyasi.
3. To'raev, A. (2021). Koxelar implantatsiyadan keyingi rehabilitatsiya texnologiyalari. Samarqand Davlat Tibbiyot Instituti.
4. Xajimov, A. (2022). Koxelar implantatsiya jarayonida psixologik yordam va rehabilitatsiya. Buxoro Davlat Universiteti.